

TASARRUFUN İPTALİ DAVALARI

İİK.'nun 277. vd maddelerinde düzenlenmiştir. Her ne kadar İİK.'nun 277/1 maddesinde "İptal davasından maksat 278, 279 ve 280. maddelerde yazılı tasarrufların butlanına hükmetmektir." denilmekte ise de burada maddi anlamda hükümsüzlük(butlan) ve iptal sözkonusu değildir. Sözü geçen tasarruf geçerli olup dava sabit olduğu takdirde, alacaklı, davaya konu mal üzerinde cebri icra yoluyla hakkını almak yetkisini elde eder. (İİK. Md 283/1) Dava konusu taşınmaz ise, davalı alıcı (3. kişi) üzerindeki kaydın düzeltilmesine yer olmadan, o taşınmazın haciz ve satışı istenebilir. ¹Alacak ödendikten sonra geriye para kalırsa, borçluya değil, alıcı 3. kişiye verilir. Yargıtay 15. Hukuk Dairesi² ile 21. Hukuk Dairesinin yerleşik kararlarında yansıyan görüş bu doğrultudadır.

İptal Davasında Taraf Sıfatı :

a) Davacı Sıfatı

İİK.da kimlerin davacı sıfatını taşıyabileceği 277. maddede sınırlı bir şekilde sayılmıştır. Bu maddede belirtilenler dışında başka kişilerin taraf sıfatı yoktur. Bu davayı aşağıdaki şahıslar açabilirler (İİK md 277) :

1. Elinde muvakkat yahut kat'i aciz vesikası bulunan her alacaklı,(Haciz Yoluyla Takipte)³
2. İflas idaresi yahut 245. maddede ve 255. maddenin 2. fıkrasında yazılı hallerde alacaklıların kendileri. (İflas Yoluyla Takipte)⁴

b) Davalı sıfatı

İİK. 282. maddesinde sınırlı bir şekilde belirtilmiştir. Buna göre, bu dava borçlu, borçlu ile hukuki muamelede bulunan veya borçlu tarafından kendilerine ödeme yapılan kimseler ile bunların mirasçılarıdır.

¹ Ali Güneren, İstihkak Davaları ile Tasarruf İptal Davaları, Ankara 2004, s. 1013

² 15.HD, 4.4.2002, 1292-1593

³ 15. HD, 6.4.2000, 1141-1656

⁴ 15. HD, 10.12.1992, 588-5872. 15. HD, 7.7.1998, 2673-3047

Bu kişiler arasında yasadan kaynaklanan **zorunlu dava arkadaşlığı** vardır. Alacaklı davasını bu kişilere yöneltmek zorundadır. Yöneltilmemiş ise de, bu yasal zorunluluğu, hakimin kendiliğinden göz önünde bulundurması gerekir. Yargıtay 15. ve 21. Hukuk Dairesi'nin yerleşmiş uygulaması da bu yöndedir.⁵

Kötü niyet sahibi üçüncü şahıslar aleyhine de iptal davası açılabilir. İptal davası, iyiniyetli üçüncü kişilerin haklarını etkilemez (İİK md 282/son). Kötü niyetin ispatı davacıya alacaklıya aittir.⁶ Tasarruf konusu malı devralan kişi, borçlunun akrabası veya iş ortağı ise kötü niyetli olduğu kabul edilmelidir.⁷

Alacaklı isterse kötü niyet sahibi dördüncü kişiler aleyhine davasını yönelterek üçüncü kişi ile yapılan tasarrufun iptalini isteyebileceği gibi bu yolu seçmeyip üçüncü kişinin elinden çıkardığı mallar yerine geçen değerini tazminini isteyebilir.

İptal davası borçlu ile doğrudan işlemde bulunan kişiye de yöneltilmelidir.

“İİK.’nun 278/2. maddesi hükmü, borçlu ile doğrudan işlem yapan kişi için iptal nedenidir. Bu kişi ile işlemde bulunan hakkında tasarrufun iptali kötü niyetli olmalarına bağlıdır. Tapuda değeri düşük gösterilmesi tek başına iptal nedeni değildir”. (15. HD. 30.10.2000, 2631-4702)⁸

İflas Masasının Taraf Ehliyeti ve Davayı Takip Yetkisi :

İflas masası ile ilgili davalarda taraf, (müflis değil) iflas masasıdır. Dava, iflas masası adına veya iflas masasına karşı (İİK.md 235/II) açılır ve masanın kanuni temsilcisi olan iflas idaresi tarafından takip edilir.

İflas alacaklıları bir alacağın iflas masası tarafından takip edilmesini gerekli görmezse, o alacağı takip etmek yetkisi isteyen alacaklıya devredilir (İİK md 245). Bu halde de iflas masası davayı takip etmek yetkisinden yoksun değildir; o alacak için dava açmak

⁵ Ali Güneren, d.n. 1, s. 1045

⁶ 15. HD, 13.1.2003, 6253-103 - 15. HD, 14.10.2002, 2673-4590 Ali Güneren, d.n. 1, s. 1047-9

⁷ Ali Güneren, d.n. 1, s. 1047

⁸ Ali Güneren, d.n. 1, s. 1054

istemediğinden, davayı takip yetkisi isteyen alacaklıya devredilmekte ve onun tarafından kullanılmaktadır. Taraf ve dava ehliyeti gibi, davayı takip yetkisi de dava şartıdır; bu nedenle mahkemece kendiliğinden (re'sen) gözetilir.⁹

Dava Koşulları¹⁰ :

a) Genel dava koşulları

1. Mahkemeye ilişkin dava koşulları (Yargı yetkisi, yarg yolu, görev, kamu düzenine ilişkin yetki)
2. Taraflara ilişkin dava koşulları (Her iki tarafın bulunması, **taraf ehliyeti**, dava ehliyeti, davaya vekalet ehliyeti ve geçerli vekaletname, **dava takip yetkisi s.1090**)
Davacının gerçek davacı sıfatının bulunmadığının anlaşılması üzerine, gerçek davacı sıfatına sahip olan kişi davacının yerini alarak davaya devam edemez. Islah yolu ile de gerçek davacı sıfatına sahip olan kişinin davada davacının yerini almasına imkan yoktur¹¹.
3. Dava konusuna ilişkin dava koşulları (Kesin hüküm bulunmaması, hukuki yarar)

b) Özel dava koşulları

1. Davacının borçluda gerçek bir alacağının bulunması, (Yarg. Kararı için bk. s.1058-62)
2. Borçlu hakkında yapılan icra takibinin kesinleşmiş bulunması, (s. 1063-64)
3. İptal konusu tasarrufun, borcun doğumundan sonra yapılmış olması, (s. 1069)
4. Borçlu hakkında alınmış aciz belgesi bulunmasıdır. (s. 1078 özellikle s. 1087-88 dava koşulu olup, mahkemece kendiliğinden göz önünde bulundurulur.)

Borçlunun (ya da alacaklının) iflas etmesi halinde, iptal davasını devam ettirme (veya açma) yetkisi iflas idaresine aittir.¹²

⁹ Prof.Dr. Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü 1. Cilt, 6. Bası, 2001, s. 1155-1156

¹⁰ Ali Güneren, d.n. 1, s. 1057-8

¹¹ Prof.Dr. Baki Kuru, d.n. 9, s. 1203, 17. HD 11.4.1995, 2468-2453

¹² Ali Güneren, d.n. 1, s. 1090

“... işbu iptal davasını açmak ve devam ettirmek yetkisi aynı kanunun 187. maddesi hükmü gereğince iflas idaresi ait olup, ... davanın reddedilmesi gerekmektedir.” (15. HD. 21.6.1990, 1509-3014)

İptal Davası Açma Süresi :

İİK. Md 284. uyarınca iptal davası, genel mahkemede tasarrufun gerçekleştiği tarihten itibaren 5 yıl içinde açılması gerekir. Bu süre hak düşürücü süre niteliğindedir.¹³ Bu nedenle, mahkemece, iptal davasının süresinde açılıp açılmadığı kendiliğinden incelenir.¹⁴

Ancak İİK.’nun 278/1’de adı geçen karşılıksız tasarruf tarihi ile haciz veya aciz yahut iflas tarihi arasında **2 yıl**, İİK.’nun 279/1’deki tasarruflarda **1 yıl** geçmişse 284. maddedeki 5 yıllık süre geçmemiş olsa bile iptal davası açılmaz.

Alacaklılara zarar vermek amacıyla yapılan tasarrufların iptali (İİK. Md 280)

Malvarlığı borçlarına yetmeyen bir borçlunun, alacaklılarına zarar verme kastıyla yaptığı tüm işlemler, borçlunun içinde bulunduğu mali durumun ve zarar verme kastının, işlemin diğer tarafınca bilindiği veya bilinmesini gerektiren açık emarelerin bulunduğu hallerde iptal edilebilir. Şu kadar ki, işlemin gerçekleştiği tarihten itibaren beş yıl içinde borçlu aleyhine haciz veya iflas yoluyla takipte bulunulmuş olmalıdır.

AMME ALACAKLARININ TAHSİL USULÜ HAKKINDA KANUN UYARINCA İPTAL DAVASI AÇMA

İptal Davası Açmada Şartlar (md 24) :

1. Amme alacağının kesinleşmiş olması:

Amme alacağının kesinleşmiş olması ödenecek aşamaya gelmiş olmasını ifade eder. 27. ve 29. maddelerde, ödeme müddetinin başladığı tarihten geriye doğru iki yıl içinde yapılan tasarrufların hükümsüz olduğu belirtilmiştir. Bu açıdan, ödeme müddetinin başladığı tarihin

¹³ 15. HD. 1.3.1993, 931-896

¹⁴ Ali Güneren, d.n. 1, s. 1107

taini önem taşımaktadır. Ödeme müddetinin başlangıcı, dava açma süresinin bitimidir. Dava açılması halinde ise ... VUK 112 ve 368. maddeleri uyarınca ödeme ihbarnamelerini çıkarması gerekir. Ödeme vadesi, ihbarnamenin tebliğini izleyen birinci ayın sonunda dolar. Ödeme müddetinin başlangıcını ise ödeme ihbarnamesinin tebliğ tarihini izleyen güne bağlanmak gerekir.¹⁵

2. Borçlu nezdinde yapılan takibatın sonuçsuz kalması :

Borçlu hakkında yapılan takip sonucunda yeterli malın bulunmadığı hususunda düzenlenen haciz vesikası veya borçlu hakkındaki aciz vesikası takibatın sonuçsuz kaldığını tevsik için yeterlidir. Borçlunun mal bildiriminde bulunmamış olması da delil teşkil etmektedir.¹⁶

Amme Alacağına Tahsiline İmkan Bırakmamak Maksadıyla Yapılan Tasarruflar (md 30) :

“Borçlunun malı bulunmadığı veya borca yetmediği takdirde amme alacağına bir kısmının veya tamamının tahsiline imkan bırakmamak maksadıyla borçlu tarafından yapılan bir taraflı muamelelerle borçlunun maksadını bilen veya bilmesi lazım gelen kimselerle yapılan bütün muameleler tarihleri ne olursa olsun hükümsüzdür.”

Hükme göre, muamelelerin iptalinde borçlunun zarar vermek kastının bulunması ve onunla muamelede bulunan kişilerin de bu kastı bilmesi butlan için yeterli olmaktadır.¹⁷

“ ... Davacı vekili vergi borçlusu (O) A.Ş. 'nin diğer davalıya satıp feragını verdiği taşınmazla ilgili tasarrufun iptalini dava etmiştir. Mahkemece satın alan şirketin iyi niyetle hareket ettiği ve rayiç değeri üzerinden taşınmazı satın aldığı gerekçesiyle dava reddedilmiştir. ... 6183 sayılı kanunun 30. maddesi uyarınca, borçlunun maksadını bilen veya bilmesi lazım gelen kimselerle yapılan bütün tasarruflar tarihleri ne olursa olsun hükümsüzdür. Öte yandan satışın yapıldığı tarihteki değerine göre borçlunun ivaz olarak pek aşağı bir fiyat kabul ettiği akıtlarda bağışlama hükmindedir. (6183 sayılı kanun md 27 ve 28/2)” (15. HD. 21.02.1987, 2436-4535, Yılmaz Özbalcı, s.338-9)

¹⁵ Yılmaz Özbalcı, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları, 2004, s. 311

¹⁶ Yılmaz Özbalcı, d.n. 15, s. 313

¹⁷ Yılmaz Özbalcı, d.n. 15, s. 336